

3 (Sem-2/CBCS) SKT HC 2

2023

SANSKRIT

Paper : SKT-HC-2026

(Self-Management in Gītā)

(Honours Core)

Full Marks : 80

Time : 3 hours

*The figures in the margin indicate full marks
for the questions*

UNIT—I

(Gītā : Cognitive and Emotive Apparatus)

(Marks : 25)

1. Answer the following questions : 1×3=3

अधोलिखितानां प्रश्नानामुत्तरं देयम्—

(a) What is the full name of the Gītā?

गीतायाः सम्पूर्णं नाम किमस्ति?

(b) What is the subtitle of the Third Chapter
of the Gītā?

गीतागत-तृतीयाध्यायस्य शीर्षकं किमस्ति?

(c) Fill in the blank :

रिक्तस्थानं पूरणीयम्—

इन्द्रियाणि पराण्याहुरिन्द्रियेभ्यः परं _____।

2. Write down two products of तमोगुण. 2
तमोगुणात् जायमानं वैशिष्ट्यद्वयं लिखतु।

3. Explain any two of the following verses : 5×2=10
अधोलिखितेषु श्लोकद्वयस्य व्याख्या करणीया—

(a) भूमिरापोऽनलो वायुः खं मनो बुद्धिरेव च।
अहंकार इतीयं मे भिन्ना प्रकृतिरष्टधा॥

(b) रजो रागात्मकं विद्धि तृष्णासङ्गसमुद्भवम्।
तन्निबध्नाति कौन्तेय कर्मसङ्गेन देहिनम्॥

(c) इच्छा द्वेषः सुखं दुःखं संघातश्चेतना धृतिः।
एतत्क्षेत्रं समासेन सविकारमुदाहृतम्॥

4. (a) Explain the role of Ātman as per your
prescribed text. 10

पाठ्यांशानुसारम् आत्मनः स्वरूपं व्याख्यायताम्।

Or/अथवा

(b) Discuss in the line of the *Gītā* the
characteristic features and the products of
सत्त्वगुण.

गीतानुसारं सत्त्वगुणस्य स्वरूपं तस्मात् जायमानं वैशिष्ट्यजातं
च सविशदं व्याख्येयम्।

UNIT—II

(*Gītā* : Controlling the Mind)

(Marks : 30)

5. Answer the following questions : 1×3=3
अधोलिखितानां प्रश्नानामुत्तरं देयम्—

(a) Who are referred to by the term 'धार्तराष्ट्राः'?
'धार्तराष्ट्राः' इति पदं कान् सूचयति?

(b) Fill in the blank :
रिक्तस्थानं पूर्यतु—

धर्मक्षेत्रे _____ समवेता युयुत्सवः।

(c) "तत्ते कर्म प्रवक्ष्यामि..."
Who is the speaker here?
अत्र वक्ता कोऽस्ति?

6. What is the feature of the इन्द्रियस? What does it snatch violently? 2
इन्द्रियाणि कीदृशानि भवन्ति? किं हरन्ति एतानि प्रसभम्?

7. Explain with context any one of the following : 5
अधस्तनश्लोकद्वये एकतरस्य व्याख्या करणीया—

(a) अहोबत महत्पापं कर्तुं व्यवसिता वयम्।
यद्राज्यसुखलोभेन हन्तुं स्वजनमुद्यताः॥

(b) व्यवसायात्मिका बुद्धिरेकेह कुरुनन्दन।
बहुशाखा ह्यनन्ताश्च बुद्धयोऽव्यवसायिनाम्॥

8. Answer any two of the following questions :
10×2=20

अधोलिखितेषु प्रश्नद्वयस्य उत्तरं प्रदेयम्—

(a) Write a note on the means of controlling the mind as per the *Gītā*.
गीतानुसारं केन प्रकारेण मनं संयतं भवति तद्विषये एका टिप्पणी लेखनीया।

(b) Discuss in the line of the *Gītā* the importance of knowledge in our life.
अस्मदीयजीवने ज्ञानस्य गुरुत्वं कीदृशं वर्तते तद्विषये गीतानुसारम् आलोचनीयम्।

(c) Explain the factors that bring conflict in the mind.

यानि कारणानि मनसि द्वन्द्वम् उत्पादयन्ति तानि व्याख्यायानि।

(d) Discuss how one can become desireless and can surrender कर्तृभाव.

केन प्रकारेण जनो निराकाङ्क्षो भवति कर्तृभावं च समर्पयति तद्विषये आलोच्यताम्।

UNIT—III

(Self-Management through Devotion)

(Marks : 25)

9. Answer the following : 1×4=4
अधोलिखितानां उत्तरं देयम्—

(a) “शिष्यस्तेऽहं ज्ञाधि मां त्वां प्रपन्नम्”
Who is referred to here by the term ‘शिष्य’?
अत्र शिष्यपदेन कः सूच्यते?

(b) “तस्मात् सर्वेषु कालेषु मामनुस्मर”
Who is the speaker here?
अत्र वक्ता कोऽस्ति?

(c) According to the *Gītā*, where only remains our right?

गीतानुसारं केवलं कुत्र अस्माकम् अधिकारः वर्त्तते?

(d) What is the subtitle of the Twelfth Chapter of the *Gītā*?

गीतास्थितद्वादशाध्यायस्य शीर्षकं किमस्ति?

10. Write short notes on the following : 2×3=6

निम्नलिखितानां विषये संक्षिप्ता टिप्पणी लेखनीया—

सङ्गः ; अपहृतस्वभावः ; असंशयः ।

11. Explain : 5

व्याख्यायताम्—

(a) यत्करोषि यदश्नासि यज्जुहोषि ददासि यत्।
यत्तपस्यसि कौन्तेय तत्कुरुष्व मदर्पणम्॥

Or/अथवा

(b) ये यथा मां प्रपद्यन्ते तांस्तथैव भजाम्यहम्।
मम वर्त्मानुवर्तन्ते मनुष्याः पार्थ सर्वशः॥

12. Answer any one of the following : 10
अधस्तनयोः एकस्य उत्तरं लेखनीयम्—

(a) Discuss the process of surrendering one's ego as per the guidelines of the *Gītā*.

'गीताम्' अवलम्ब्य अहंकारसमर्पणप्रक्रियाविषये आलोच्यताम्।

(b) How can भक्तिः be the means of acquiring moral qualities?

नैतिकगुणाहरणे भक्तिः कथं कार्यकारिणी भवति तद्विषये आलोच्यताम्।

★ ★ ★